

ומה שאמר המחבר הזה לאמר: „והרצת והשודד לא יוכל להציל את נפשו מעונש ולמצוא פדיון בצדקת איש צדיק אשר בעדתו או במשפחתו וכו' עכ"ל. במאמרו זה הוא מעור עיני הקוראים, או הוא בעצמו כוכה עורון לא יראה אור, הלא כבר כלל מונח בתלמוד, שאין שום דבר מעיל לעבירות שבין אדם לחברו, לא זכות אבות, ולא תשובה, לא קרבן ולא יו"כ ולא מיתה, עד שירצה את חברו, ואם גולו או גנב מאתו, עד שישלם הגנבה והגולה, ואם הרג נפש אין לו מחילה עולמית עד שיכופר בדמו, ר"ל במיתה בב"ד, וכמו שכתבנו מזה בפרק ל"ג, כי גם שם מדבר המחבר הזה דברי הבל כאלה, ושב פעם בפעם אל קיאו. יכמו שיבוא באריכות אי"ה בתשובתנו לפרק הבא. ובוה כלה ענן וילך- כן יעלה בתהו הדרוש הזה שדרש פה המחבר.

לפרק לו, טומ"ע לו, מנהג כפרות.

כתב המחבר ח"ל: „שפעת מאמרים וכו' וכו' מי פתי יסור הנה וכו' תתן דופי באלהים ובדרכיו" עכ"ל.

המחבר הזה אשר דרכו לארונג מקורי עכביש מקדשו כמו רמס, בנה גם בפרק הזה את היכלו מאבני תהו ובהו, וירה אבן פנתו ברוח, וממכר עד הטפחות, דלתותיו ומנעליו ובריתיו לכל דבריו ומשפטיו, כלו אומר הבל ורוח עברה עליהם ותטהרם, והיו כלא היו, ולכן לא נשיבהו על כל פרטי פרטיו כי אין קץ לדברי רוח, אולם נשיבהו בדרך כלל, חבטים יראו וישזמו:

(א) נבאר ראשונה השרש כפר, ונאמר: הוראתו הראשונה של כפר הונח על חומר (ליים) כי כן בערבית קפ"ר בקו"ף, וממנו הושאל אח"כ אל הופת שהוא כמו טיט המדבק, ויען שבטיט ובופת מכסים את נקיקי הבית וכדומה, נעשה הפעל כפר על הכסוי והחפוי (בעדעקקען), וכפרת וגו' בכפר (בראשית ו'), וממנו אח"כ אל כל דבר המכסה, „ועשית כפורת" (שמות כ"ה), ומה הושאל אח"כ בדרך השאלה כפרה אל המסתת, הנתן לזולתו לבסות את הכעס שיש לו עליו, אכפרה פניו במנחה (בראשית ל"ב) פי' לבסות (והוא על דרך: הנה נתתי אלף כסף לאחיד הנה הוא לך כסות עינים, בראשית כ'), וכן כסף הפרוים בשם כפר, וכפרה: ונהנו איש כפר נפשו וגו', כסף הכפורים, לכפר על נפשותיכם (שמות ל"ד); וכן נקרא הקרבן בשם כפרה, כי קרבן הוא המסתת המובא לגדול: מלכי שבא וסבא אשכר יקריבו (תהלים ע"ב); וכן נקראת גם התפלה בשם כפרה: ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה, ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם (שמות ל"ב), ור"ל בתפלה. כמו שנאמר לפני זה: ויחל משה וגו' וינחם ה', וכמבואר אח"כ בפרשיות הללו. ומה היום הקדוש בשנה המיוסר על כליחת עון, בשם: יום כפרים, ויקרא כ"ב). ומצינו בפירושו שמשמש המקרא בשרש כסה על כפור עון: אשרי נשוי פשע כסוי חטאה (תהלים ל"ב), פי' איש אשר עונו יכופר, ולדעתי נקרא גם יום הכפרים בתהלים ומשלי בשם התאר הבנוי משרש כסה: תקעו בחרש שופר בכסה ליום חגנו (תהלים פ"ו).

(ויד'ל חקעי בחדש זה בשופר, הוא החדש שבו יום כפור, ושבנו נפל חגנו, ר"ל סכות), ליום הכסא יבוא כיהו (משלי ו') פי' יום כפור, וע"כ באה פת"ח וה"א ידועה: בכסה, הכסא, כי הוא ידוע, כמו יום הכפורים.

מכל האמור לעיל נראה עכ"פ, שכליתת עון וכפרה מאת ה'. הוא ע"י תפלה, ע"י צדקה, ע"י קרבן. והנה היום שאין לנו קרבן נשארו עכ"פ רק תפלה וצדקה (לעניים¹) ותפלה הכוונה בה תשובה, וא"כ יפה אמרו רבותינו תשובה, ותפלה, וצדקה, שלשון יחד מעילות (ב"ר פרשה ס"ד ובסמכת ר"ה). אולם תשובה היא על העבר והפלה על העתיד, וכלם לכפור עונות, אם אפשר לקיימן כלם, ואם אי אפשר לפעמים די באחת מהן, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו אמרו חז"ל (עבודה זרה דף ג' ע"א), ואמרו: רחמנא לבא בעי, ואמרו בכלל שעיקר התשובה היא לקבל בלב שלם על עויבת החטא לגמרי עד עולם. כאמרו במשנה דיומא (פרק ח' משנה ט'): האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיק בידו לעשות תשובה, אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר, עכ"ל. ולא נדבר פה מן הצדקה כי גם היא בלא תשובה אינה כלום, ובפרט שאינה לכל אדם, כי אם למי שיש לו, ורוב בני אדם ידם קצרה, וע"כ לא נדבר פה רק מן התשובה שהיא העיקרית והיא בכח כל אדם לעשותו, ואם הוא תולה די לו חרטה בלב, גם אינה התשובה דוקא לישראל אולם לכל אדם שבעולם. והנה התשובה מיוסרת לעיקר הכפרה כמבואר בכל ההנ"ך, הן ליחיד והן לרבים הן לישראל והן לכל אדם, נאמר: השב אנש עד דכא ותאמר שובו בני אדם (תהלים צ'), כל אדם נכלל בו, והלכה למעשה מצינו אצל אנשי נינוה, שלא היו מישראל, ונאמר: דרשוה' בהמצאו וגו' יעזוב רשע דרכו וגו' (ישעיה ג"ז) והוא עויבת החטא שהוא העיקר, ונאמר אחריו: וישוב אל ה' וירחמנו, ונאמר: שובה ישראל עד ה' אלהיך (הושע י"ד), וביחזקאל נאמר מן התשובה ועויבת החטא הרבה מאד בפרשה י"ח חולתו כמו שכבר הזכרנו. וכן נמצא ברוד אתרי שעשה תשובה נמחל לו חטאו, ובתורת משה נאמר: ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכלל בבך וגו' (דברים ד'), והיה כי יבואו עליך וגו' ושבת עד ה' אלהיך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' (דברים ל"ד), ונאמר: ושב ורפא לו (ישעיה ו') ועוד ועוד.

ועתה נשוב ונדבר מענין הקרבן, שגם הוא מכפר עין בוסן. שבית המקדש היה קיים, ונאמר:

עיקר הסליחה והכפרה לא היה בקרבן כי אם הודוי שהתודו עליו החטאים כמו שנאמר : ונפש כי תחטא וגו' והיה כי יאשם וגו' והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן וגו' (ויקרא ה'), ובקרבן שעיר החטאת המובא בעד כל העם, שאז לא היה באפשר שיתודו על הקרבן

(¹) ונס הקראים לומרים בפירוש עלדהה לעמים בימיע הוא במקום קרבן, עיין ספרם טנת יקרת בענין שבת).

כל ישראל, ע"כ התורה בערם דבהן (ויקרא ט"ז): היוצא לנו מזה שעיקר הקרבן הוא הודוי, ומה הוא הודוי? הוא התשובה, ומה היא התשובה? התרמה ועזיבת החטא בלבבו לגמרי, כמו שטוכח מן הכתובים שהעתקנו לעיל, יעזוב רשע דרכו וזולתו. והו' שאמר התלמוד במסכת יומא שהזכרנו: האומר (ר"ל בלבבו) אחטא ואשוב וכו' אין תשובתו תשובה כלל, והרי הוא כפובל ושרץ בידו. והיוצא לנו מזה שהתשובה בלא קרבן מועלת והקרבן בלא תשובה אינו כלום, וכן נאמר: עשה צדקה ומשפט נבחר לך' טובה (משלי כ"א) ונאמר: כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו'), ונאמר: זבח ומנחה לא חפצת עולה וחטאה לא שאלה, כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, זבחי אלהים רוח נשברה, לב נשבר ונרכה אלהים לא הבוה (תהלים נ"א), וכל זה נאמר בזמן שבית המקדש לא היה קיים כנראה שם מדבתובים הגאמרים אחר זה המיבה ברצונך את ציון וגו', ועכ"פ נראה מזה שבזמן שאין בית המקדש קיים אין כפק שרק התשובה היא העיקר, ועיין מה שכתבנו מבל הענין הזה הרבה אח"כ בפרק ל"ט, ומה שהעתקנו מספר טוביה'). ואף בזמן שבית המקדש היה קיים כבר אמרנו שגם אז לא היה הקרבן העיקר רק התשובה והיא הודוי, וגדולה מזו הלא כל ענין הקרבנות בכלל לפי דעת כל גדולי החכמים ובפרט לדעת המדרש והרמב"ם לא נצטוו עליהם בני ישראל כי אם ע"י ההכרח כמו שנודע וכמו שכבר הזכרנו, וכנראה די גלוי מן הכתוב שבתורה: ולא יזבחו עוד לשעירים וגו' (ויקרא י"ו), וכן שלח ה' ע"י נביאיו פעמים רבות והראה לישראל שלא היתה דעתו מסכמת מעולם על הקרבנות, עיין כפריהנ"ך על הכרד. כעתה אם ענין הקרבנות מעיקרא אינם כלום, ובכללם גם השני שעירים של יום כפור שהקריבו אז, כי מה לי שני שעירים אלה או קרבנות אחרים או תרנגול, ואם היה אז המנהג להקריב תרנגולים היה מצוה ה' להקריב או תרנגולים ג"כ בהכרח; מעתה כל הבנינים שכנה המהבר הזה על יסוד הקרבנות אלו של יום כפור נהרסו ונפלו ויהיו לתל עולם, כי בנפול היסוד ובהרוס אבני הפנה, סאליהם יפלו אשיותיה ועמידה.

ומכל האמור עד הנה מוכח בראיות שאין עליהם סתירה, כי מאז ועד עולם הכפרה תלויה בתשובה. וגם בזמן שהיו נודגים הקרבנות עיקרם היתה גם אז רק התשובה.

ונדבר הפעם על יום כפור מה הוא ומה ענינו, ונאמר: יום כפור הוא במצות הזכרון, יען נאמר בו חקה (עיין חלק א' מספרנו בית יהודה פרק ט"ח) וע"כ לא נתחייב בו רק איש יהודי לבד ככל מצות הזכרון (וכן הגר צדק מפני שהוא כישראל לכל דבר), והאומות הללו שקבלו אח"כ השבע מצות וכל אבורייהו ע"י מחוקק הנוצרי ונעשו גרים לא נתחייבו באלה המצות, ונתיסד יום הזה יום כפור על כפרת עון העגל, כי ביום הזה הוא י' תשרי ירד משה מן ההר והביא לווחות

(1) ומה נעמו בזה דברי חז"ל (סנהדרין מ"ג) בזמן שזית המקדש קיים חדם מקריב עולה זכו' חבל מי שדעתו שפלה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות שנאמר: זבחי אלהים רוח נשברה וגו', עכ"ל.

השניות (במקום הראשונות אשר שבר בעון העגל אשר עשו), ובפרם שסלח להם וכפרם עון העגל, צא וברוק בכתובים שבהורה ותמצא החשבון מדויק שביום הזה ירד מן הדור עם לוחות השניות, וא"כ בחר ה' ביום הזה להעמידו לדורות לישראל^{לדור} לחם סליחה וכפרה, כי אבותיהם של ישראל המה עשו העגל (ולא האומות זולתן) המה חטאו והמה נתכפרו, ואשר לא חטא לא צריך כפרה.

היום הזה יום כפור עיקר יסודתו הוא התשובה, ומסוגל הוא היום הזה לתשובה, כי בו ביום צוה ה' לענות נפשות מערב עד ערב, והוא יום צום הגדול, ובו ביום חששי כל איש ישראל מכל עסקי העולם, כי כלו לה' קדש קדשים הוא, והענוי והצום וקריאת מזמורים ותפלות המתמביאים הכנעה ושברון לב וחרטה על העבר, וקבלה על העתיד להסיר כל און ולהרחיק כל רשע, חו היא התשובה השלמה, ואמרו: הזקן שבתם אמר לפניהם דברי כבושין, אחינו! לא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומע"ט גורמין, שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהם "יירא אלהים את שקם ואת תעניתם" אלא, "יירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה" ובקבלה אומר: וקראו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' וגו' עכ"ל (תענית פרק ב' משנה א') .

ואם לא יעשה אדם תשובה ויתענה ביום כפור, וסומך על קדושת היום לבד שהוא יכפר לו, אמרו חכמי התלמוד שאינו מועיל לו כלום, רק אם ישוב בתשובה שלמה, ובאמת התשובה בכל יום מעלת (וכבר אמרו חז"ל במשנה דאבות: "שוב יום אחד לפני מיתתך", והכוונה בו לעובד בכל שעה ורגע, כי לא ידע האדם עת מותו); אולם בימים אחרים בשנה זולת יום זה, האדם עפ"י רוב משוקע בעסקיו, ואינו מהענה, ע"כ אין לו שברת לב וענוי נפש והכנעה כל כך, ואין כל כך ענינים המעוררים אותו לתשובה שלמה כיום הזה שהוא מקרא קדש, אשר כבר הכין לבו כל איש ישראל מאז ומקדם ומטהר ומקדש עצמו ימים רבים מרם בוא יום הקדוש הזה, ואשר בו בחר ה' לתשובה יתרה וקדשה מכל הימים לענין הגדול הזה.

והיוצא לנו מכל אלה שגם יום כפור עקרו רק התשובה.

ומה שהקשה המחבר הזה (בפרק זה שלפנינו דף ס"ה בראש העמוד).
ואמר: כי הפסוק, כי ביום הזה יכפר עליכם אינו מורה שהיום מכפר, רק מורה
שהבהן מכפר ע"י השעיר, עיי"ש בדבריו.

המחבר הזה תועה כשה אובד, גם מתעה את הקורא וע"כ אינו מציין איפח הפסוק הזה נמצא בתורה, וכאשר נבאר להלן סבת הדבר שהעלים מקומו, ונשיבוהו על דבריו, ונאמר: בפירוש נאמר בתורה (ויקרא כ"ג כ"ח): כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני ה' אלהיכם! ומכאן נראה כשמש בצדדים שהיום מכפר, וגם שם בפסוק שמזכיר המחבר הזה ולא ציינו (והוא ויקרא ט"ז ל'): כי ביום הזה

(¹) ומכאן גם כן חשובה נלהת להמחבר הזה שאמר פעם בפעם שחכמי החלמוד הרימו ליסוד-דק מלות המעשיות ולא מלות הלב.

אוצר החכמה

(ג) לפי דעת רבותינו חכמי התלמוד יום כפור¹) אינו מכפר כ"א על עבירות שבין אדם למקום, אבל במה שבין אדם לחבירו אין כח לא בתשובה ולא ביום

3 (ורובל ח"ה)

כפור לכפר עד שירצה את חבריו, ואם גזל ממנו או גנב עד שישיב הגזילה או
תענבה או החזקו וגרמו (ועין היטב לעיל בתשובתנו לפרק ל"ג). ועין יומא שם
(פרק ח' משנה ח' ומשנה ט') על הסדר, ועין הגמרא שם על הסדר, ותראה דברי
אמת ואמונה הבנויים על ארני השכל והתבונה. ותראה עם זה קורא ישר! בי
כוננו ימנו לפני המאמרים הללו התלמודיים כל אבני פנתו של דברי זה המחבר
בכמה ביקומות כספרו, אשר קרא אותם זה המחבר בשם אבנים מפולמות וצורים
חזקים כראי מוצקים, כלם ימולו בקש יבש, ויכלו מרות פיהם של רבותינו ע"ה.
ד) מנהג זה של כפרות לא היה בישראל ולא נשמע זכר ממנו, לא
לבר במשנה וגמרא ספרא וספרי ומכילתות וכדומה, אלא אפילו כמה מאות שנה
אחר חבור הגמרא, וגם בזמן הכסב"ם (והיום כשבע מאות שנה) עדיין אין זכר
למנהג זה, והתחיל זה המנהג בזמן הרשב"א (תלמיד הרמב"ן ז"ל) כנודע לבל,
והוא זמן ערך חמש מאות שנה, בעיר אחת בבארביא, והרשב"א (והוא אחד
מגדולי רבותינו האחרונים) כשמוע זאת לא אתר לבטלו הכף וסיד, באמרו כי היא
כדרכי האמורי, וגם אתר זה לא נהגו זה המנהג כי אם באמה עירות. וז"ל הפוסקים (עין
אבודרהם): "ערב יום כפור נהגין בקצת מקומות לשחוט תרנגול וכו' עכ"ל.
ובכל זאת העו המחבר הזה לכתוב בפרהסיא דברי כזב כזה לאמר: "הן
היה היהודית במנהגה (של הכפרות) בכל שנה ושנה".

וכה שחשב המתבר הזה שכפרה זו היא במקום קרבן, אם כדבריו, היו צריכים לעשותן בפרהסיא בבית הכנסת ולפני ארון הקדש, ולא כן הוא, אך כל אחד עושה בביתו בפני עצמו אם חפץ, הרוצה לוקח כפרה, והרוצה ימנע, ואין זה כתוב וכסוצה, ורובם יחלקו צדקה תמורת כפרה, ויש כמה יהודים שאין דעתם נותה מהמנהג הזה, וכמה גדולי ישראל יחשבו זאת למנהג של שטות ומהם לחמא ועון, כגון הרשב"א (הראש וגדול היהודים בכל בעלי הפוסקים האחרונים) חולתו. גם אם היתה זאת מצוה, היו מתקנים עליה ברכה, ומעיקרא דינא משהבש המחבר באסרו שהוא אצלנו קרבן, כי מיום שתרב בית המקדש בטלו אצלנו הקרבנות ולחמא גדול יחשב לנו להקריב קרבנות חוץ למקדש ותקנו לקרוא בהורה הפרשיות של הקרבנות יום יום, וזה ממש כאלו הקריבו קרבנות לפי דעת התלמוד, וממנו על הפסוק בהושע „ונשלמה פרים שפתינו“, וכן בשבת ובכל חג ור"ה וי"כ מזכירים בתפלת מוסף הקרבנות שהקריבו למוספים בימים ההם. גם לא ידע המחבר הזה בעניו מה שנודע לבר כי רב דחד יומא, שמהתרנגולים לא הקריבו קרבנות (1) כ"א מן הצאן והבקר או מן התורים ובני יונה, יקרא נא על הסדר תורת כהנים, והתורים ובני יונה הלא מצויים מאד, ומחירם מעט, גם אך יתירו לזר להקריב קרבן הלא

אמר לו עלוהי מחוג, כך וסיים אה חבירך, הכלל מהי כחן (אשר לא יתא פנים) בעבירות שכן
 אדם לחבירו, כחן (ישא ה' עמו חלוק) בעבירות שכן אדם למקום "מכ"ל".
 { } וגדולה מע שכל הסג"ר לא נמשא כלל מחבר המין הזה מן העושות, ומסמאל לא הים
 מדם כלל ימרהל אה.

תֹּאמַר: והור הקרב יומת? והנה גם הנשים. לוקחות רתגנלות לכפרות, ואך ותכל
הנקבה להקריב קרבנות? גם היה צריך לשרוף עב"פ את הקרבן: המכסר. והלא
אוכלים אותו? וא"כ היהודים אשר כל נפשותם בינם: הכפורים לבקש ולהתענות
על מליחת התמאים שעשו כל השנה, ואיך יבואו להקריב קרבן בערב יום כפוד,
הלא בזה המה עושים כמה עבירות גדולות היינו להקריב קרשים בחיין, ועל
ידי זרים שחייבים עליהם מיתה וכדומה!

מנהג הכפרות הללו חכליתו טובה מאד, כי כל הפוסקים דאחרונים המדברים ממנהג זה (היינו אבודרהם ומהרי"ל והשלחן ערוך א"ח) בלם מזכירים בזה"ל: „ערב יום הכפורים נהגין בקצת מקומות לשחוש תרנגול לבפחה, ורגילין לתת לעניים, כדי שיהיה כפרה לנפשו" (אבודרהם). „יש מקומות שנותנים הכפרות גופן לעניים, והוכשר בעיני מנהג רינו"ס (Rhein) שנותנים מעות שויים לעניים; דאז לא מתבייש העני לקבלם" (מהרי"ל הלכות ערב יו"כ).

וא"כ התכלית היוצאת ממנהג זה היא טובה מאד; כי יהיו לעניים מה לאכול בערב יו"כ לפני הצום הגדול (והנמשך יותר מעשרים ושש שעות) ואחר הצום בערב, כי החולשה הרבה המחלשת את האדם בצום גדול כזה, תוכל להביאו לפעמים לסכנה גדולה, אם לא באכילת בשר לפני הצום ואחריו. וביחוד אתר הצום הגדול כזה אשר יוכל להזיק לו בשר בהמה, ורק בשר התרנגולים ותרנגולות שהמרק והבשר שלהם ינתנו לחולים. ומה יעשה איש עני ואביון שאין ביכלתו לקנות לו עופות, ע"כ ע"י המנהג זה יגיעו גם לכו עופות, ואין לך באמת כפרה גדולה מזו, להאכיל עניים רעבים ומסובים, והיא מצוה בפולה ומכופלת; ואפשר היתה זאת לכתחלה מהמסדר מנהג זה בבארבאריא בכוונה עצומה, שראו שכמה עניים נסתבטו אתר הצום; ולמען תתחזק שלא יתירשל העם במצוה גדולה כזו (וכדאמרי בתלמוד (סנהדרין ל"ה) "בל תענית שמלינין בו את הצדקה כאלו שופך דמים", ועיין רש"י שם), ע"כ הערים ואמר להם מעם אתר שזו היא כפרה וכו'.

ובאמת היא כפרה גדולה ויותר מכל הקרבנות. ומה שבתרושם ראשונה בבארבאריא בעופות התרנגולים ותרנגולות דוקא? נראה לי כפני ששם במדינה זו מצויים מאד אלו העופות ובפרט בחדש אלול ותשרי, גם כוציאים שם אפרוחים מן הביצים של תרנגולות ע"י תחבולה ע"י חמום התטרים (ולדוגמא עיין de la Port. Reisen T. 1 S. 165) וע"כ הם בזול מאד שמה, ומשם נתפשט מנהג זה לאט לאט מעיר לעיר וממחוז למחוז וממדינה למדינה כנהוג במנהגים.)

ובאשר החל המנהג הזה הלוך ורתפשט שם לאט לאט שנה אחר שנה, ובא לסוף גם לארצותינו באירופא, ובפרט אחר שנהבטלו הישיבות ורבנות הכוללת,

(*) המעיין היסב בחלמוד יחלף שהיה המנהג בזמן חכמי האמוראים בכמה מקומות, שהיו מרבים מאד לשמוע בערב יו"כ בהמות ועופות עד שהיו צורקים קבדי וכלייתה איש ליהעורכים (עיין חולין דף ז"ה ע"ב) ומכ"ם שהיו קסטיקים לעמים די ערב לא בצום שז, וחלי שזה נשתרבה המנהג אח"כ בהארבעה כנ"ל.

ואז היה עוד רב הכולל על כל הגולה, כמו שהיה לפני זמן הרמב"ם בזמן הרב ר' יוסף אבן מתאש; כי בימיו נתבטלו אלה הישיבות והרבנות הכוללות, וא"כ כל קהל בעירו וגם כל איש פרטי, המציאו לו מנהגים חדשים שבין לילה היו, והלכו ונשתבשו קצת גם במנהג הזה; מפני שלא ירד ההמון לכוונת מוסדי המנהג הזה. ואולי בתחלה היו נקראות אלו העופות בשם "עופות הכפרות", ר"ל עופות של י"ב, ואח"כ נשאר להם רק השם "כפרות" ועשו ממנו אח"כ היחידה "כפרה" והוציאו אח"כ מידי תכליתו וכוונתו הראשונה, והתחילו לקחת לזכר זכר (ר"ל תרגול) ולנקבת נקבה (ר"ל תרגולת), וקמו אח"כ יחידים והתחילו לסבב על הראש, ואח"כ לקמו כמה פסוקים לאמרם בשעת לקיחתו, עד שעלה המנהג הזה ויעש שרשון, ואין כה בידי חכמי הדור להתרים נגד המנהג הזה, אף שרבים מהם ילעיגו בקרבם עליו, אך מי יעמוד נגד ההמון, ונגד דבר שנתפשט באומה, וה' בעצמו הלא הניח (לפי דער חכמי ישראל, ודעת חכמי האומות השלמים) מנהג הקרבנות אף שהיה נגד רצוני הקדוש, בראותו כי ההמון כרוך אחר מנהג זה של קרבנות. וגם מיסדי כת הנוצרים אומרים בספרם הב"ח שמחוקקם אמר ביוצא בזה על רבוי הנשים וגמין, עיין להלן בפרקים הבאים.

וככי הנראה חששו מאד בכל זאת הרבנים בכל דור, מאז נשתרבב המנהג הזה של כפרות, שלא יאמרו ההמון בזמן מהומנים שכפרה זו היא קרבן, ע"כ השתדלו עכ"פ שתהיה כפרה זו דוקא התרגול ולא בהמות וצאן ולא תורים ובני יונה; מפני שתרגולים לא הביאו לקרבן; ולחוק זאת נתנו קצת אסמכתא שהתרגול שמו בלשון המשנה גבר, והאדם נקרא ג"כ גבר, ומה הרווחנו להוציא מלב ההמון שכפרה זו היא קרבן, כי גם תינוק עברי יודע שמן התורה לא הותר לקרבן כ"א מן הבקר והצאן, ומן העופות כ"א התורים ובני יונה.

ומי שהיה מחוק את המנהג הזה של כפרות מאז יצא בעולם, המה ראשי הקהה, ר"ל מנהיגי הקהלה (פאָרשטעהער) בכל עיר; כי ידוע שהיהודים בכל מקומות מושבותיהם יש למי הבנסה גדולה משחיטת הבהמות והעופות, כי הניחו עליהם אקצי גדול, והוא הנודע בשם "טאקסע" (taxatio) בלשון רומית, וממנה בלשון אשכנזית (Taxe), הבנסה זו היא לצורך הקהלה לטובת הכלל, ומקופה זו משלמים שבר לרבניהם ולמורי הצדק ולדייני דבבא לחזניהם לשוחטיהם ולשמשיהם וסופריהם, וגם להספקות אביניהם ואורחים הגונים עניים המסבבים מעיר לעיר, ולשלם המסים וארנוניות, וכדומה¹). והשתדלו אלה ראשי הקהל לקבל בכל עיר המנהג הזה של הכפרות ולחוק אותו בשתי ידיים בכדי שתתרבה הכנסת הטאקסע לקופת הקהל. ובפרט שעוד לפני המנהג הזה כמה מאות שנה, היינו ממאה האחת עשרה למנין הנוצרים, התחילו הגרושים והשמדות והשעבודים בצרפת ומפרד ופורטוגאל

¹ הטאקסע מנער בין היהודים וראה שהתחילה בזמן הראש"ש ז"ל ובארץ ספרד, והיה מקרא עם נשם אל קבלה, כן נראה מחשבות הר"ר נחמיה (עיין בתשובות מהר"ם חלק א' חסונה: א' ט') והפער התחילה עוד מזמן סוף האלומים, כמו שהכחשו כבר מדברי היוחסין.

יאמר נא המחבר הזה (באלה ובשבעה, הלא הוא היודע כי נתגדל על ברכי היהודים) אם המנהג של כפרות הוא הברח וחוב על איש ישראל? ואם לא נמצאו רבים חכמים שלועגים על מנהג זה? יאמר נא המחבר באלה ובשבעה, אם יחשבו כלל היהודים לחטא למי שאינו נודג בכפרות? יאמר נא אם ראה מעולם שיעשו היהודים בבהכ"נ המנהג הזה בפרהסיא לפני ארון ה', ע"י הרב ורחוק וכדומה? ובכל זאת תושב המחבר הזה המנהג הזה (כפי הנשמע מדבריו) ומרבהו אל המצוה היותר גדולה שבדת הנוצרית, היינו לקחת ההאכסאי לפני מזבחם בבית תפלתם ע"י הכהנים בהכנות גדולות וקדושות להם, וכל איש נוצרי שאינו מאמץ בדבר הזה, הוא כבר יוצא מכלל נוצרי וכופר יחשב לרעתם, וחייב מיתה בידי שמים ובידי אדם.

כתב המחבר ח"ל: „המנהג של שחיטת העופות לכפרה אשר ענינו מבואר
בספר קהלת שלמה הנדפס בברעסלויא בשנת אלף ושמונה מאות ושלשים שנה,
זאתה לנו להביא דברי הספר הזה, גם יען נדפס בזמן חדש וקרוב לזמננו" וכו'
וכו' עכ"ל.

ראו נא איך מתהולל הכתבר הזה בהוללות וסכלות בהביאו לנו איזה כפר קהלת שלמה. מיהוא זה? ואיזה הוא? רב הכולל? חכם מפלג? מתבר נודע? והמתבר הזה לא יבוש להעמיד לעין הפרסום ולחבר את דבריו לדברי תורה שבע"פ? וכבר הראנו לדעת שהכפרות בכלל מנהג חרש הוא, וכי הרב הגדול הרשב"א ז"ל חולתו חשבוהו לדבר זר ואיסור, וצוה לבטלו, ובעיני המתבר הזה גדול זה איש שלמה בעל הקהלה יותר מן הרשב"א! המלומד הגדול והחכם בחכמות, והראש לכל בני ישראל ורבן לכל בני הגולה אשר עליו ישענו ברת!!

לפרק לז, שומ"ע לז, חג הסוכות ויום הדין העתידי.

פתיחה לפרק לו

יִתְהַלֵּל כָּל אָמֶן בַּמַּעֲוִלָּתוֹ, כָּל חֲכָם בַּחֲכָמָתוֹ, וְעַל כָּל־יִתְהַלֵּל כָּל מַאֲמֵן בְּדַתּוֹ, כִּי מִמֶּנָּה כָּל תְּקוּהוֹ. וַיֵּאמֶן כִּי בַיּוֹם אֲשֶׁר בּוֹא יִבּוֹא ה' לִשְׁמוֹת כָּל הָאָרֶץ כָּל מַאֲמִין וְזוֹלָת דָּתוֹ וְאֲשֶׁר נִזְוָרוּ. אֲתוֹר מִנְתִּיבָתָהּ אֶן קֶץ לִרְעוּתוֹ, יִרְדֵּה שְׁאִוְלָה, וַיְהִי נִיחָן לְעַדִּי עַד. אִישׁ יִהְיֶה אֲשֶׁר עַל בְּרִכֵּי הַתְּלַמִּיד נִתְגַּדֵּל, הֲלֹא יֵאמֶן כִּי אֵין עַה"ב כִּי אִם לֹו בַּעֲבוּר דָּתוֹ, אֹו לֹאִישׁ נִכְרִי הַמִּקְיִים שְׁבַע מִצְוֹתָיו. וְלֹוֹלָתֵן אֵין חֶלֶק לְעַה"ב. הַנּוֹצְרִי אֲשֶׁר עַל בְּרִכֵּי הַבְּרִית חֲדָשָׁה נִתְגַּדֵּל, הֲלֹא יֵאמֶן כִּי אֵין עַה"ב כִּי אִם לֹו בַּעֲבוּר דָּתוֹ, אֹו לִנְכְּרִי הַמִּקְבֵּל בְּשִׁלְמוֹת אֶת דָּת הַנּוֹצְרִית לְהִיּוֹת כְּמוֹתוֹ, וְלֹוֹלָתֵן אֵין חֶלֶק